

Sena effekter efter genomgång av lågspänningsström

Anna Blomqvist överläkare
Arbets- och miljömedicinska mottagningen
Hallands sjukhus Halmstad
301 85 Halmstad.
Tfn 035-134242
anna.blomqvist@regionhalland.se

Nonchalera aldrig en strömgenomgång

"Elektricitet i sig själv syns inte, hörs inte och luktar inte
och utgör just därför en särskild fara."

(Eltrygg Miljö 2009).

HP
2010-07-06

Badvärden kämpade för sitt liv

SVÄRJAREHÅLAN.

Avsaknaden av en jordfelsbrytare låg sannolikt bakom att badvärden OV fick ström i sig och fick kämpa för sitt liv vid handikappbadet i Svärjarehålen.

"Efter tredje stöten tänkte jag att nu är det kört", berättar han när HP träffar honom på måndagen.

Årligen anmäls ca 100 elolycksfall i arbetet,
där olyckan har lett till sjukfrånvaro.

De akuta skadorna vid
strömgenomgång är
välkända.

- brännskada,
- hjärtpåverkan
- Sönderfall av muskelvävnad efter muskelkontraktioner
- njurskada (myoglobinaemi)
- fallskador.
- desorientering och kortvarig medvetslöshet.

Sena effekter – inte lika välkänt

- Smärttillstånd i muskler och skelett
- Neurologiska besvär
  - domningar och känselstörningar
  - hörselnedsättning i området 3000Hz
  - Störningar i minne, koncentrationsförmåga liksom sömnstörning.
- I en uppföljning av 700 patienter var förekomsten av skador i perifera nerver femdubblad.
- Motorneuronsjukdom, (sjukdom i de nerver som leder till muskler) - elektriker.
- Impotens
- Förlamning av diafragma

Sena effekter – inte lika välkänt

- Litteraturen: övervägande fallrapporter.
- Större fallserier - främst från trauma- och brännskadecenter - fall med betydande initiala skador
- Saknas säkra uppskattningar hur vanligt sena skador är.

Strömmen följer minsta motståndets lag:

- Vid strömgenomgång blir kroppen en del av strömkretsen.
- Strömmens karaktär blir avgörande
  - strömstyrka,
  - motstånd,
  - spänning,
  - vägen genom kroppen
  - varaktighet
- Strömmen följer minsta motståndets lag och går längs stora blodkärl, nerver och muskler.
- Den elektriska energin omvandlas till värme.
- Passerar hela tvärsnittsarean
- Foster är extra känsliga för påverkan av elektrisk ström.

De fysiologiska och psykologiska mekanismerna är inte helt utforskade.

Sammanfattning av resultat från forskning:

- nedsatt närminne och uppmärksamhet
- resultaten av elektrofysiologiska studier ger stöd för skada
- Viktigt att individen psykologiskt förmått bearbeta
  - en potentiellt livshotande olycka,
  - det egna agerandet ofta varit en bidragande orsak till händelseförloppet.

Väsentligt för återgång i arbete och framtida arbetsförmåga!

Det psykiska traumat

Kris och utveckling Johan Cullberg (2003)

- Fas 1. Chockfas
- Fas 2. Reaktionsfas
- Fas 3. Bearbetningsfas
- Fas 4. Nyorienteringsfas

http://duve.katrineholm.se/program/spit/distans/lb/kris_kullberg.pdf

PTSD Posttraumatiskt stresssyndrom

- Extrem, livshotande upplevelse
- Flashbacks: återupplevande av händelsen dag- och/eller nattetid såsom mardrömmar
- Undviker situationer som påminner om traumat (t.ex. kan inte knäppa på strömbrytaren)
- Allmänna ångestsymtom
- Svårigheter att hålla tillbaka känslorna.
- Nedsatt minne, koncentrationsförmåga m.m.
- Allmänna svårförklarliga symtom: smärta, värk yrsel, andningen m.m

- Kan komma omedelbart eller senare.
- Behandlingen: väsentligen psykologisk, eventuellt läkemedel

Sena effekter – inte lika välkänt

Dansk enkät till 232 anmälda elolycksfall 1985-92:

- ca 30% något kvarstående besvär,
- ca 20% nedsatt arbetsförmåga efter olyckan.

- Projekt vid Ringhals FHV:
  - 10 elolyckor identifierades.
  - 9 personer undersöktes; ingen av dem med påtagliga skador i början.
  - 6 personer hade sena besvär/somatiska fynd och möjligt samband med olyckan.

Elsäkerhetsverkets undersökningar

- Djupintervju av 10 personer - elolycka anmäld till Elsäkerhetsverket:
  - vanligt med kvarstående besvär.
- Enkät till 30 sjukhus om personalens utbildning, erfarenhet och kunskap:
  - endast ett sjukhus uppgav att skador på nervsystemet kan uppstå efter en elolycka med lågspänningsström!

Rundfråga år 2006 till alla svenska arbets- och
miljömedicinska kliniker:

- ett 20-tal patienter med sena besvär efter
strömgenomgång.
- Från journalhandlingarna framgick tydligt att
patienterna upplevt sig oförstådda inom sjukvården,
och hade utvecklat en betydande sjuklighet i
efterförloppet till olyckan.

Symtom efter olycksfall utan omedelbara tecken
på omfattande skador, kan vara relativt vanligt.
Uppföljning sker sällan.

Läkarundersökningen

Beskrivning av tidigare hälsotillstånd och händelseförlopp

Några enkla frågor som är centrala i sammanhanget:

- Vad var det som hände?
- Vad tänkte du då?
- Hur hände det?
- Varför hände det? – Var det någons fel?
- Vilken typ av ström? AC/DC
- Strömstyrka?
- Spänning? >/< 1000 V.

Klinisk undersökning

- Medvetandenivå
- Fallskador?
- Undersökning av cirkulation och hud, inkl Allens test
- Neurologisk undersökning
- Muskel- och skelettundersökning – ortoped!
- OBS!!! Eftersom atrofier kan uppkomma i senare skede: Mät omfång i över- underarm och lår- och vadben! Ange mätpunkterna!
- EKG och troponin
- Övriga blodprover: CK, kreatinin, karbamid och leverprover, **myoglobin**,
- Urinprov
- Akuta psykiska reaktioner

Handläggning

- Hjärtövervakning
- Forcerad diures - dialys vid hög halt myoglobin så att njurarna inte skadas.
- Om möjligt kvarstanna för observation några timmar/dygn.
  - Medicinsk observation
  - och för möjlighet till att akut bearbeta händelsen psykologiskt (Chockfas 1).

Inför hemgång

- Sjukskrivning efter medicinsk arbetsförmåga.
- Kan vara bra att vila upp sig någon/några veckor.
- Göra tidiga besök på arbetsplatsen – viktigt!
- Desensitisering - motverka fobiska reaktioner.
- Enligt lag: patienten ska ha stöd från arbetsgivaren!
Skyddsombudet ska underrättas.
Det kan patienten göra själv.
- Erbjud återbesök till t.ex. Arbets- och miljömedicinska mottagningen.

OBS!

- Nätägare och innehavare av anläggningar för järnvägs-, spårvägs-, tunnelbane- eller trådbussdrift ska anmäla elolycksfallet till elsäkerhetsverket:
<http://www.elsakerhetsverket.se/sv/Elolyckor/Anmalan-av-elolycka/>
- Vid arbetsolycka - anmälan till arbetsgivare och skyddsombud.
- Arbetsgivaren ska anmäla till Arbetsmiljöverket.
2 § Arbetsmiljöförordningen (1977:1166).
- Privatperson frivilligt.
- Anmäl en farlig produkt!
<http://www.elsakerhetsverket.se/sv/Produktsakerhet/Konsument/Anmal-en-elprodukt/>

Uppföljning efter c:a 1 månad

- Arbetsskadeanmält? – olycksfall och tillbud ska anmälas! (ISA-statistiken)
- Vad gjorde man på arbetsplatsen efteråt?

- Undersökning av nerver, leder och muskulatur – mätning!
- Ev labprover: TSH, B12, m.m.
- EKG
- Balanssinne
- Hörselundersökning
- Synkontroll
- Psykisk undersökning

Exempel på sena symtom:

- Hörselnedsättning, med tinnitus och öronsus.
- Nerv kommer i kläm/fibros, i synnerhet där nerven ligger an mot benet.
- Värk och svaghet i muskler
- Försämrad perifer blodcirkulation, där strömmen har gått igenom, t.ex. i händerna.
- Impotens.
- Trötthet, koncentrationssvårigheter och minnesstörningar
- "Nära-döden"-upplevelse - krisreaktion.
- Mycket svårt att ta i elektriskt ledande föremål, sladdar etc. - kan utvecklas till oförmåga att fortsätta i arbetet som elektriker.
- PTSD Posttraumatiskt stressyndrom.
- Chockfas 2-3, enligt Cullbergs kriterier.

Prognos

- Nyorientering: Viktigt med bearbetning av det psykiska traumat (chockfas 4)
- Om utbredda besvär: sjukersättning med ev. livränta. (Kan bli svårigheter med Försäkringskassan).
- Lågintensiv träning – alltid!
Upp till smärtröskeln men inte mer!
- Förbättring – men mycket mycket långsamt.

Ge inte upp!

HP
2010-07-06

Badvärdens kämpade för sitt liv

SVÄRJAREHÅLAN.

Avsaknaden av en jordfelsbrytare låg sannolikt bakom att badvärdens OV fick ström i sig och fick kämpa för sitt liv vid handikappbadet i Svärjarehålen.

”Efter tredje stöten tänkte jag att nu är det kört”, berättar han när HP träffar honom på måndagen.

Hur vanligt är sena effekter?

Ett större forskningsprogram, där landets
Arbets- och miljömedicinska klinker
samverkar.

